

САҢГА ОЛЖ

№ 2 (12032) • Тохсунньу 23 күнэ, 2026 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Сытыы боппурус

Бөҕү тиэйиигэ туһуламмыт
муньах буолла/2

Улууска — бу күннэргэ

Улуус дьаһалтатын отчуота
бары нэһилиэктэргэ
ЫТЫЛЛАР/4,5

Сэргэх дьаһал

Бэтэрээннэр бааллара
ЫТЫЛЫННА/6

Ульяна Заровняева: “Чурапчы бурдуга бренд буоларыгар дьулуһабыт”

Интервью. Чурапчы биллэр урбаанныта Ульяна
Заровняева үлэтин туһунан сырдатабыт/3

Ульяна Заровняева үлэ кэмигэр. //ЛЮДМИЛА ГОРОХОВА ТУҢЭРИИТЭ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

ТЭТИК

Дойду футболга хамаандатын хапытаана Алексей Смертин Чурапчыга таарыйан ааста

Ааспыт нэдиэлэҕэ бүтүн аан дойдуга биллэр Арасыйа спортсмена, өр сылларга дойду футболга хамаандатын хапытаана Алексей Смертин «Өймөкөөн – тымны полюһа» экстремальной марафонга кытта баран иһэн, Чурапчы улуугар таарыйан, Чурапчытаагы интэринээт-оскуолаҕа уонна ЧГФКСИ-гар сылдьан, үөрэнээччилэри, устудьуоннары кытта көрүстэ. Чурапчы улуунун үөрэнээччилэрэ «Инникигэ хардыы» өрөспүүбүлүкэтээҕи научнай-практической кэмпириэнсийэҕэ төрдүс сылын ситиһиилээхтик кытыннылар, бастыг көрдөрүүнү ситистилэр. Үөрэнээччилэргэ уонна кинилэри салайар туһааннаах үөрэх эйгэтин үлэһиттэригэр өссө үрдүк дабайылары баҕарабыт.

“Өймөкөөн – тымны полюһа” марафонга биир дойдулаахпыт ситиһиитэ

Быйылгы экстремальной сүүрүүгэ биир дойдулаахпыт, улахан үгүкүүһүт, СӨ норуодунай артыыһа, РФ уонна СӨ үтүөлээх артыыһа – Чурапчы улуунун уонна Мугудай нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо Дмитрий Егорович Артемьев Чурапчытын аатыттан 69 саастарыгар диэри сүүрүк эр дьонго 5 биэрэстэ уһунна сүүрдэ уонна кэннигэр Япония, Белоруссия, Москва, Санкт Петербург быһыйдарын кэннигэр хаалларан, бизтэккэ бастакынан кэллэ. Онон Дмитрий Егорович “Тымны полюһа — Өймөкөөн” марафонун икки төгүллээх чөмпүйүөнэ буолла. “Быйылгы кыайыбын Саха сайаҕас дьонугар аныыбын”, — дии санаатын үллэһиннэ. Онуоха, быйыл биллэриллибит Култура сылыгар бу эйгэ үлэһиттэригэр спорка бастакы улахан ситиһии. Биир дойдулаахпыттар кыайытынан хотуутунан эбэрдэлибит, өссө даҕаны үрдүк ситиһиилэри баҕарабыт!

Иэстэрин төннөрбөт дьон ахсаана эбиллэр

Полиция отделын сводкатынан, ааспыт нэдиэлэҕэ 64 сайабылыаннаа киирбит. Итинтэн 34 киһи кыра суумалаах кирэдьиит биэрэр кэпэрэтииптэртэн иэс ылан баран болдьоҕор төннөрбөтөх. Бу күннэргэ балыһаҕа эчэйэн көрдөрөөччү элбээбит. Итини тэнэ дьиэҕэ-уокка арыгылаан баран айдаары 3 түбэлтэтэ бэлиэтэммит. Рейдэ түмүгүнэн бултуур сиргэ көнгүлэ суох бултуу тийбит дьонго бэрэбиэркэ ытыллар. Икки өлүк кестүбүтүтэн биэрэ – ыалдьан, биэрэ уһун арыгылааһын түмүгэр сүрээҕэ тохтоон өлбүттэрэ быһаарыллыбыт. ГАИ үлэһиттэрин бэрэбиэркэтинэн 244 массына хабыллыбыт. Быраабыланы кэһии түмүгэр 3 массына штрафстоянкаҕа илдьилибит, 1 арыгы испит, 1 бырааба быһыллан баран массынанан сылдьар суоппардарга уонна арыгы иһэн баран уруулга олорут суоппарга бөрөтөкүөл толоруллубут.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Ил Дархан былаанныыр муннаагы тэрийдэ

Муннааха Өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай былааһын ситэриилээх уорганнарын 2025 сыллаагы отчуота олунньуга урукку үгэһинэн бытылларын туһунан иһитиннэрдэ. Муннааха сүрүн болжомто оттук сезонун ааһытыгар уурулунна. Дьиз-уот хомунаалынай хаһаайыстыбатын тэрилтэлэригэр үп тиздиллиитин хаачыйарга соруйда. Ил Дархан Дойду Бырабытталыстыбатын сорууктарын толорууга үлэни бытарга соруудахтаата.

Билигин үлэтэ суохтарынан билиниллибит байыаннай дьайыы бэтэрээннэригэр урбааны бытытыга социальнай хантараагы түһэрсэр кыах көрүллүбүтүн туһунан эттэ. Бастагы уонна иккис группалаах инбэлииттэргэ, бэтэрээн бэйэтэ аккаастанар түгэнигэр, маньык быраабынан бэтэрээннэр кэргэттэрэ туһаныахтарын сөп. Итиэннэ Айсен Николаев дойду Бырабытталыстыбатын социальнай гаастааһын бырагырааматынан өйөбүл туһунан быһаарыыны толорууна хаачыйарга соруудахтаата.

Илин энээр улуустарын чоһунан хаачыйыы боппуруоһун көрдүлэр

Айсен Николаев Таатта улуунун баһылыга Айаал Бурцевы кытта көрсүһүүтүгэр инфраструктура эбийиэктэрин тутуу уонна сангарды боппуруостарын дьүүлэстилэр. Болжомтону дьиз-уот хомунаалынай хаһаайыстыбатын сайдыытын боппуруостарыгар уурдулар. Ол иһигэр - Ытык Күөлгэ уонна Чөркөөхкө хочуолунайдары сангарды, улуус кинигэр ууну ыраастыыр уонна канализация уутун ыраастыыр ыстаансыялары тутуу тустарынан. Итиэннэ Хаарбалаахтаагы чоһ разрезин балаһыанньатыгар, Илин энээр улуустарын чоһунан хаачыйыы боппуруостарыгар тохтоотулар.

“Тымныы полюһа” марафонна 100-тэн тахса сүүрүк кытынна

Өймөкөөнгө ытыллар «Тымныы полюһа» 7-с кыһынгы экстремальнай марафон уһулуччулаах геолог Сергей Обручев тэрийбит Индигирдээҕи экспедициятын 100 сылыгар уонна Арассыыйаҕа Норуоттар сомоһолоһууларын сылыгар ананна. Быйыл хаһаангытааҕар да элбэх киһи старка таһыста – 26 улуустан, дойду 43 эрэгийиэнигэр, Белоруссияттан, Японияттан, барыта 100 киһи кытынна. Былырын 50 спортмен күрэхтэспитэ. Ил Дархан Өймөкөөн киһи майгытын, тулуурун тургутарынан экстремальнай кытылаахтарыгар ситиһиини, кытаанан доруобуйаны, тус рекорду баҕарда. Уонна планета биир саамай тымныы сиригэр олохтоотуругар уонна волонтердарга өйөбүллэрин уонна сылаас сыйыаннарын иһин махтанна.

Арассыыйаҕа Норуоттар сомоһолоһууларын сыла саҕаламмытын бэлиэтээтилэр

Дьокуускайга Өксөкүлээх Өлөксөй аатынан Норуоттар доһордоһууларын дьэтигэр Саха сиригэр Арассыыйа Норуоттарын сомоһолоһуутун сыла саҕаламмытын биллэрэр үөрүүлээх тэрээһин буолла. Манна араас омук бэрэстэбииттэлэрэ, айар кэллэктииптэр, уопастыбаннас кыттыыны ылла. Айсен Николаев бэйэтин эһэрдэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр 135 араас омук бэрэстэбииттэлэ иллээхтик-эйлээхтик олоһорун, хас биридди омук үгэһигэр, тылыгар, духуобунай сыаннаһыгар харыстабыллаах сыйыанна олоһуран бэйэ-бэйэҕэ ытыктабыл, итэҕэйси, бииргэ үлэлээһин олохтоммутун бэлиэтээтэ. Омуктар уонна итэҕэллэр икки ардыларыгар сөбүлэһи, эйэ-дэмнээх сыйыан Саха сирин бигэтик сайдыытын төрүтэ буолар. Национальнай-културунай түмсүүлэри, итэҕэл тэрилтэлэрин, казактар уопастыбаларын кытары былаас уорганнара үлэни кэлиминик барар. Бу гражданскай уопастыбаны бөһөгөтөргө, социальнай туругу чингэтэргэ төһүү буолар. Сыл устата элбэх културунай, үөрэххэ, ыччакка аналлаах сырдатар тэрээһиннэр, быыстапкалар, омуктар култураларын бэстибээллэрэ буолуохтара.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытталыстыбатын пресс-сулууспата.

Бөһү тиэйиигэ туһуламмыт муннаах буолла

Сытыы боппуруос. Чурапчыга “Экологические системы Якутии” ХЭТ нэһилиэнньэлиин көрүстэ

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

“Экологический системы Якутии” ХЭТ генеральной дириэктэрэ Петр Юрьевич Алексеев тохсунньу 21 күнүгэр “Айыллаан” КК-гэр нэһилиэнньэни кытары көрүстэ.

Муннааха кэлбит улууспут дьоно магнай утаа, атын улуустар бөхтөрүн-сахтарын хайдах дьаһанан олоһоллорун туһунан тустаах ыйытыларыгар кыттыһынанан кэпсээтилэр, көһүтүллүбэтэх өттүнэн иэскэ ыйаан кыһалҕаҕа тэппиттерин туһунан эттилэр.

Муннаах иннинэ, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев уонна Чурапчы улуунун баһылыгы 1-кы солбуйааччы Рустам Данилов быйыл уопсай сыбаалканы дьаһайан, шлагбаум, видеокamera туруоруллан, улуус дьаһалтатыттан эбии харчы утары үбүлэнэн, инникитин барыта орун-оннугар буолуохтааҕын туһунан сырдаттылар. Онно эрэннээҕин.

Муннааха барыта 50-ча эрэ киһи кытынна, эбиитин, эбиэт бириэмэтэ чугаһаан, ону тэнэ “чаһынай ыйытыктарынан мунурдаммакка, уопсай хабааннаах боппуруостары биэрин” диэн, үгүстэр ситэри истибэккэ, тахсан барбытара. Ол да буоллар, тус санаалаах дьон хаалан, кинилэри сэргэ улуус Сэбиэтин дьокуутааттара Иннокентий Архипов, Сергей Новгородов уонна Василий Платонов кэккэ ыйытыктары биэрэн, толору да, ситэтэ суох да хоруйдары иһитилэр. Дьон сүрүннээн, ким да олоһот дьэтигэр төлөбүр, бөх тоһор дьааһыктар олоһор дьэтигэр ыраах эбэтэр чугас туралларын, сыбаалка ситэри сааһыламмытын, тоһо олохтоох тэрилтэ бэйэтэ хомуйбатын туһунан ыйыталастылар.

Уон сыл анараа өттүнээҕи Чурапчы нэһилиэгин санаан ылар буоллаахха, үгүскүт өйдүүрэ буолуо – аан магнай, бөх дьааһыктара туруоруллан, түөлбэни кэрийэ сылдьан, Байбал Сибириков хас киһи айыттан 100 солкуобайы хомуйар этэ. Онтуката аңаардас хамнаһыгар эрэ баран улахан ноһооко тахсыбыта. Ити кэми улаханник ким даһаны суолталаабата. Ити кэнниттэн, 2018 сыл, ыам ыйыгар, СӨ Бырабытталыстыбата “Экологические системы Якутии” ХЭТ-ни кытары дуоһабар түһэрибитин түмүгэр, Чурапчыга бөһү-сағы “Хатан” ХЭТ таһар буолбута. Ол эрээри кэлинги сылларга бу тэрилтэ даһаны улахан иэскэ-

Муннаах түгэнэ. ААПТАР ХААРТЫСКАБА ТҮҮҔЭРИИТЭ.

күүскэ тэбиллэн, былырыын сэттинньиттэн саҕалаан, дуоһа бара түмүктэнэн, боломуочуйатын “Экологические системы Якутии” ХЭТ-гэ бэйэтигэр сүктэрдэ. Ол түмүгэр, бу сана дьыл бырааһынныктарыгар көрдүбүт – бөхпүт дьааһыктара таһынан баран, өрөспүүбүлүкэни аймаатыбыт. Дьон айманын айманар. Улуус дьокуутаата Архипов “ити бөһүнэн сылтаан, дойдум аата-суола барара эмиэ куһаҕан” диэн сөпкө эттэ. Оттон Алексеев: “Чурапчы билингги туругунан, 24 мөлүйүөнтөн тахса иэстээх. Ону аһан, бөһү хомуйууга киһи фактордара эмиэ бааллар. Биһиги онтон-мантан аһалан дьону үлэлэтэр буолбатахпыт, бэйэбит киһигит сүгүн-сағын массыынаны үлэлэппэккэ, тиэхиньикэтин көрүммэккэ кыһалҕаҕа тэптэ, билигин атын киһини ылан үлэлэтэ сылдьабыт”, - диер. Сыбаалка үлэтин сааһылааһын чааһыгар дьокуутааттар Новгородтаах Архипов эмиэ хас даһаны туһаннаах ыйытыктары биэрдилэр, инники үлэ-гэ-хамнаска ситиһиилэри баҕардылар.

Нэһилиэнньэ өттүттэн Варвара Пудова уонна Марфа Мыреева бөһү-сағы тоһууга, сыбаалканы сыһырддыга дьон бэйэлэрэ буруйдаахтарын, сөптөөхтүк дьаһамматтарын туһунан эттилэр. Түмүккэ тус ыйытыктаах дьонго анаан, бу күннэргэ “Үс кут” дьизэ 2-с этээһигэр “Экологические системы Якутии” ХЭТ исписэли-

һэ Оксана Садовникова кэлэн үлэли олоһорун, төлөбүр, перерасчет чааһын барытын быһаарарын иһитиннэрдилэр.

Биллэн турар, бу тэрилтэ өрөспүүбүлүкэ 9 улуунун кытта үлэлэхэр эбит буоллаһына, 10-тан тахса тыһыынча нэһилиэнньэлээх бөһүөлөк улахан буолан кестөрө чуолкай. Итини таһынан бу тэрилтэҕэ улахан боломуочуйа сүктэриллэн, экология уонна прокуратура өттүттэн күүстээх хонтуруол баар буолан, үлэлииллэригэр инникилээх курдук көһүннэ. Эбиитин, ханнык да киһи иэстэн төлөрүйэн, хайдах даһаны куотуммат усулуобуйата тэриллибит. Онон иэстэриттэн куотуна сылдьааччыларга син биир суукка бэбиэскэ тийиһи. Бөһүөлөккэ хомуллуо, арыт тардыллыа, уһуо-кэниэ да буоллар, дьизэбит иһигэр эбэтэр социальнай ситим нөһүө ырытыһа-ырытыһа, “үөхсэ-үөхсэ” олоһорбутугар тийэбит.

Дьингэр, кулун тутартан сыбаалкаҕа үгүс өрүттээх үлэ-хамнас ытыллан, ону таһынан ити бөһү дьаһайар тэрилтэ 150-200 тыһыынча солк. үбү, онно эбии улуус дьаһалтата 100 тыһыынча солкуобайы көрөр түгэнигэр, барыта оннугар түһэн, үлэ-хамнас үтүө түмүктэрдээх буолуо диэн эрэнэ саныабын. Барыта табыллыбат эрэ өттүн көрбөккө бөһү тиэйэр икки аңал массыына алдыаммакка-кээһэммэккэ, тохтоло суох үлэлээтэхтэринэ, дьон да үлэ хаамыытын син өйдүөхтэрэ.

Ульяна Заровняева: “Чурапчы бурдуга бренд буоларыгар дьулуһабыт”

Интервью. Чурапчы биллэр урбаанныыта Ульяна Заровняева үлэтин туһунан сырдатабыт

Марфа ПЕТРОВА

Быйыл Чурапчы улууһугар Олохтоох онгортон таһаары сыла биллэрилиннэ. Ол чэрчитинэн биһиги эрдээксийэбит бу сыл устата тиһигин быспакка урбаанныыттары, тыа хаһаайыстыбатын эйгэтин үлэһиттэрин уонна норуот маастардарын сырдатыхпыт.

дияларыгар хапсан, 250 тыһ. суумалаах көмөнү ылан туһана сылдьыбытым.

Аан бастаан, килиэп, батон, коржик астааһынтан саҕалаабыппыт, быһыыгар торт астыыр этибит. Бурдук аһынан дохуот үчүгэйдик киллэрбэт этибит. Ол иһин торт астааһыныгар ылсыбыппыт. Онтон, нэһилиэнньэ бурдук аһыгар наадыара элбээн, 2020 сылтан санаттан килиэп астыыр буолбуппут. Москваҕа анаан-минээн доруоһата суох аһытыынан килиэп онорууга үөрэммитим. Дойдубар кэлэн баран, оһох эбии сакаастаан, араас көрүн килиэптэри онгортон барбыппыт. Урбаанныыт биер сиргэ туруо суохтаах, сайдан-кэнээн иһиэхтээх. Бастаан үлэлиирбитигэр «Сентрумна» хос куортамнаһан киирбиппит. Онтон, сыһыа, бу үлэли тулар дьэ-битигэр куортамнаһан баран, салгы атыыласпыппыт. Сыл аайы оннук уларыһылары киллэрэ сатыбыт.

Билигин доруоһата суох аһытыылаах килиэп, булочнай уонна кондитерскай боро-

Ааспыт сылтан Чурапчыга үүнэр бурдугунан килиэби эрэ буолбакка, лэппиэскэни, бэччээнньэни уонна да атын кондитерскай онгортоттары санга таһымна таһаарар соруктаах үлэлибит. Ол сылтан аан бастакы «Алаас амтана» гастрономическай кизээни аһылыгы тэрийбиппит. Манна Чурапчы туой иһиттэригэр буспут Мындаҕаайы бурдугунан саламааты, алаадыны, сэлиэйдээх сахалы лапсаны, бэрэскини уонна да атыны буһарбыппыт.

Бу сонун тэрээһиммитин дьон сэнээрэн, хаста да тэрийдит. Бу кэлин ахсынныыга Дьокуускайга «Муус Хайа» ресторанны буолла, 50-тан тахса киһи сырытта. Онон үлэбит үтүө түмүктэри көрдөрөн, Чурапчы этинэн, үрүн аһынан эрэ буолбакка, аны ингэмтиэлээх бурдугунан билиннэ. Биер сыл иһигэр улахан үлэни онордубут.

●●● **Быйыл туох былааннааххыт?**

●●● Сэлиэһинэй бурдугу пиэрмэр Павел Павлович Дани-

бурдугуттан хаалсыа суоҕа этэ.

Бу Саха сиригэр үүнэр бурдук химията суох, айылҕабыт үөнэ-көйүүрө аһыаһын иһин, араас сириэстибэлэринэн эмтээбэттэр. Аны сэлиэһинэй бурдук битэмийнэ элбэх. Сахарнай диабеттаах, доруобуяларын туругунан диетаҕа олоһор дьонно, инсуллаабыт да дьонно туһалаах.

●●● **“Алаас амтана” түмсүүгүтүгэр кимнээх баалларыт?**

●●● Туой иһити онорооччулар, бурдук уонна от-мас аһылыгы астааччылар. Ол курдук, хамаандабытыгар үс туойдугу – Чурапчыттан Прокопий Екечьямов, Төлөйтөн Наталья Гуляева, Саргылаана Хоютанова, отоһут Вероника Маркова, сахалы аска-үөлгэ Татьяна Илларионова уо.д.а. Бастакы саҕалааһыммыт – Чурапчы ыһыаҕар кутааҕа туой иһиккэ буспут бүлүүдэлэритин дьоммутун-сэргэбитин күндүлээбиппит.

●●● **Иллэн кэмгин хайдах атаараһыт?**

●●● Дьэ кэргэнинэн ону-маны айарбытын-тутарбытын сө-

йунан онгортоттары онгорторо үөрэммитим. Оҕолорум эмиэ сэнээрэн дьарыктана сылдьыбыттара. Күһүн ийэм үбүлүүгүгэр 100 киһи аһырыгар анаан, туой иһит нобуордарын онорбутум. Туой иһит бүлүүдэҕэ ураты амтаны биэрэр.

Бэлиэтээн аһарбытым курдук, Чурапчы бурдугун тарҕатаары, туой иһити интэриэһиргээбитим. Холобур, гастроужин тэрийбэтэһим буоллар, Чурапчы бурдуга кизэн аранҕа улаханник биллиэ суоҕа этэ.

●●● **Хайдах туойунан туттаһыныт?**

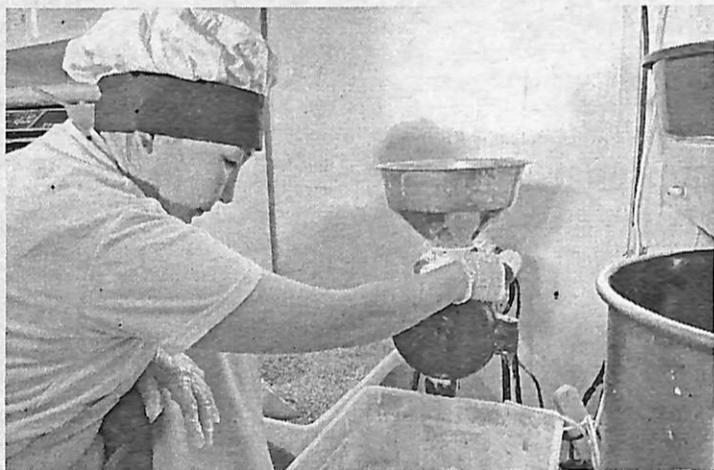
●●● Сир-сир туойа атын-атын буолар. Мин Нуучча Үрэҕин туойун ордоробун, уонна Намсыыр күөлүн кизэнэ эмиэ үчүгэй. Туой ууттан хостонон баран, биер сыл туруоһтаах. Оннук гымматахха, иһит кэбирэх буолар.

Бастаан, Прокопий Екечьямовы кытта кэпсэтэн, кини онорбут туой иһиттэригэр ас буһаран холонон көрбүппүт. Бастакыбытын сыһа туттан, иһит бөҕөнү алдьаппыппыт. Туой иһити улахан кутааҕа буолбакка, чоххо буһарыахтаах этибит. Прокопий иһиттэрэ Туймаада ыһыаһын күрээтэ бастаабыта, кини эрэ иһиттэрэ үлэлиир туруктаахтар этэ. Аһыыр иһит экспонат курдук туруо суохтаах, туттуллуохтаах дии саныбын.

●●● **Ульяна Николаевна, ааҕааччыларытыгар тугу этиэн этэй?**

●●● Бэйэбит дойдубут ингэмтиэлээх, сибийэй аһыттан-үөлүттэн буспут төрүт бүлүүдэлэри кизэн эйгэҕэ тарҕата туруоһун. Билигин ыччакка, оҕо төрүт чэгиэн аһылык суолтата диригээн, кэнээн иһиэхтээх.

Уонна ааҕааччыларга бырааһынныктаргытыгар шеф-асчыттары ыныраргытыгар сүбэлэһэн этэ. Шеф-асчыттарга бородуктаһытын биэрэбит, куукунаҕа киллэрэбит, оҕолору көмөлөһүннэрэбит. Оччоҕо төлөбүрө ыарахана суох, төттөрүтүн, барыстаах буолан тахсыаҕа. Сайын айылҕаҕа бырааһынныктыыр буоллаххытына, олус үчүгэй буолуоҕа.

дууксуйаны астаан таһаарабыт. Ыйга 1,5 - 2 туюнна килиэби оноробут. Сяағы таһынан, бордууксуйабытын батарга анаан, 2016 сыллаахтан киосканы арыһан үлэлэтэбит. Эбии 2019 сыллаахха иккис киоскабытын аспыппыт. Ону таһынан, сакааһынан астаан, миэстэҕэ илдьэн биэриини тэрийэбит. «Молодежная» түөлбөҕө маҕаһыны кытта дуоҕабарынан үлэлибит.

●●● **Хас көрүн бородуксуйаны астыгыт?**

●●● Сыхапар 4 үлэһиттээхпин, 76 көрүн бородуксуйаны онгортон таһаарабыт. Оттон аһаардас сэлиэһинэй бурдуктан 21 көрүнү астыбыт. Мындаҕаайы сэлиэһинэй бурдугунан килиэп астаан саҕалаабыппыт балтараа сыл буолла. Дьон медавай торду, пирожнайдары уонна сэлиэһинэй бурдук килиэби, лэппиэскэни, хамаҕатык атыылаһаллар. Ол иһин күн аайы 10 көрүн бородуксуйаны атыыта таһаарабыт.

лов үүннэрэр. Кинилиин 2024 сыл күһүнүттэн үлэлэһэбит. Павел Павловичтыын былаамыт өссө да кизэн. Быйыл эбиэс уонна оруос бурдугу эбии үүннэрэн көрүөхтээх. Онон табылыннаһына, күһүн хара килиэби буһаран көрүөхпүт.

Билигин баҕа санаам -- улахан кыамталаах миэлинсэни атыылаһахпын баҕарабын. Миэлинсэбит дьобус буолан, бурдугу наһаа бытааннык тардар. Улахан атыыластарбыт, онгортон таһаарыбыт улаатыа, хаачыстыбата Алтай

бүлүүбүт. Оҕолорум бурдук аһын улаханник сизбэттэр эрээри, астыыларын сөбүлүүллэр. Кыра кыһым араас эксперимент бөҕөнү онорооччу. Ону биһиги, төрөппүттэр, буйбаппыт.

Мин өр олоһон тэлэбиисэр кыайан көрбөппүн, илиим син биер тугу эрэ тутан-хабан оноруон баҕарар. Ааспыт сылга гастрономическай аһылыгы тэрийээри, туойунан дьарыктанан саҕалаабытым. Ол иннинэ гипсэнэн, эпоксиднай сымаланан уонна полимернай тую-

Бастакы ыалдьыппытынан ураты көрүүдээх кондитер, урбаанныыт Ульяна Заровняева буолар. Кини ааспыт сылга биер санаалаахтарын мунньан, «Алаас амтана» түмсүүнү тэрийэн, тыа сиригэр сонун тэрээһини – «Алаас амтана» гастрономическай кизээни аһылыгы тэрийбиттэрэ. Аата да этэрини, аһылык хас биердii бүлүүдэтигэр Чурапчы сиригэр-уотугар, сыһытыгар-толоонугар, күөллэригэр үөскээбит-тэнийбит кыыллар, көтөрдөр эттэрэ-астара уонна алааспытыгар, тыаларбытыгар үүнэр сүмэһиннээх үүнээйилэрэ туһаныллыбыттара. Бу хамсааһын араас социальной ситимнэринэн кизэнник тарҕаммыта.

●●● **Үтүө күнүнэн, Ульяна Николаевна, бэйэҕин уонна дьэ кэргэниң туһунан, баһаалыста, билиһиннэрэ түс эрэ.**

●●● Кэргэним - Иван Егорович Новгородов. Иккиэн – олохтоох чурапчыларбыт. Мин араспаанньам сэдэх диэн, кэргэн тахсан баран уларыппатаҕым, бэйэтинэн хаалларбытым. Эбэм Хадаартан Уус Майаҕа көһөн, онно Майа киһитигэр – эһэбэр кэргэн тахсан, Заровняевтар диэн буолбуттара. Оттоһ ийэм – Хайахсыт, Сылан нэһилиэк-тэриттэн төрүттээх, Тойтооннор кыыстара буолар.

●●● **Хаһааньтан урбаанныыт буолаһыт?**

●●● Үс сыл “Маарыкчаан” ПУо кондитерынан үлэлээбитим. Онтон 2008 сыллаахха сүрүннүүр технолог буолбутум. Оннук 2013 сылга диэри испи-сэлиһинэн үлэлээн, туспа барарга санаммытым. Тута үлэтэ суохтарга учуокка турбутум, куонкуруска хапсан, урбаанныыт буолбутум. Бэксэринэбит 2014 сылтан саҕалаан үлэлиир. Бу – дьэ кэргэн биисинэһэ буолар. Быйыл үлэлээбиппит номнуо 12 сыла. 2015 сыллаахха сана саҕалааччылар субси-

Улуус дьаһалтатын отчуота бары

Улууска — бу күннэргэ. Бу күннэргэ улуус дьаһалтатын ааспыт сыллааҕы үлэтин отчуота бары нэһиликтэри хабан ытыллар.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев дьаһалта ааспыт сыллаах үлэтин отчуотун хоту нэһиликтэртэн саҕалаата. Баһылык салайааччылаах бөлөххө дьокутааттар Сэбиэттэрин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешников, солбуйааччылар, дьокутааттар уонна тэрилтэ салайааччылара кириэн сырыттылар.

АРЫЛААХХА

Бу нэһиликкэ отчуоту 50-ча киһи иһиттэ, үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Олохтоохтор саҥа оскуоланы, Арылаах-Кытаанах суолун оҥорууну, гаас кэлиитин туруорсаллар. Тыа хаһаайыстыбатыгар үүт харчытын, туһааннаах өйөөллөр, көмөлөр тустарынан ыйытан, хоруйдары ыллылар.

Степан Анатольевич "бийылгыттан сүөһү төбөтүгэр бэрийдилэр харчынан буолбакка, үүтү баһынынан күскэ барыабын" диэн ыгырда. Ол инниттэн кэпэрэтиби тэрийэн, хас биридди хаһаайыстыба ол иһинэн кириэн, үүтү туттарыан сөбүн эттэ. Олохтоохтор этини өйөөтүлэр, үлэлэргэ бэлэмнэрин эттилэр.

Сылгы иитиитинэн, ыһынан дьарыктанар Николай Барашков ынах-сүөһүнү да иитииттэн туора турбат: "Билигин 20 төбөлөөхпүн. Былырын 7 төбөҕө харчынан ылан турабын, бийыл үчүгүнэн барар былааннаахпын. Былаан элбэх, хотон туттар баҕа санаа эмиэ баар", — диэн эттэ.

КЫТААНАХХА

Кытаанахха 70-тан тахса киһи сырытта, үлэ сөптөөбүнэн сыаналанна.

Олохтоохтор хочуолунайга эбии саҥа оҥоруу, суол оҥорууну, кулууп өрөмүөнүн туруорсаллар. Тыа хаһаайыстыбатыгар, олох-дьаһах хомунаалынай хаһаайыстыбатыгар, спорка, доруобуйа харыстабылыгар, сибээскэ, социальнай өнөлөргө элбэх ыйыты кириэн эппиэттэннэ.

Нэһиликкэ аҕам саастааҕа Николай Смирников: "Биһиги нэһиликтэн элбэх ааттаах-суоллаах чулуу дьон үүнэн-сайдан тахсыбыттара. Кинилэри умнубакка, үйэтитэн хааллары биһиги ытык иэспит. Дмитрий Петрович Коркин, Афанасий Петрович Собакин уонна В.С. Яковлев-Далан ааттарын үйэтитэргэ үлэни-хамнаһы ытыабын", — диэн ыгырда. Маны сэргэ икки болдоххо баһылыгынан үлэлээн ааспыт, нэһиликкэ үгүс үтүөнү оҥорбут Егор Потаповка "Улуус Бочуоттаах олохтооҕо" ааты ингэрэргэ диэн туруорсубутун олохтоохтор ытыс тыаһынан өйөөтүлэр.

СЫЛАНҔА

СыланҔа отчуоту 120-тэн тахса киһи иһиттэ, үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Нэһиликкэ гаас киириитин, уһуйаан тутуутун, оскуола өрөмүөнүн, баһаарынай чаас тутууну, терапевт быраһаы,

саҥа аһылыбыт тустуу саала-тыгар спорт инструктор уонна дьиз сууяаччы штатын туруорсаллар.

Түөһэ олохтоохторо, нэһиликкэ дьокутаата Ольга Монастырева отчочока көхтөөх кыттыны ыллылар. Кинилэр учаастак сайдар кыахтаабын бэлиэтээтилэр. Эдэр ыччаты, тыа хаһаайыстыбатын исписэлиитэрин олохсуйууга үлэ барыан наадатын, ол инниттэн дьизуот тутулуохтаабын эттилэр. Бэтэринээр суоҕа, үүт суол суох кэмгэр таһыллыбата харгыһы үөскэтэллэрин ыйдылар.

Баһаарынай чаас начаалынньыга Алексей Никифоров: "Биһиги чааспыт хаарбах туруктаах, эргэ маҕаһынын эркинигэр эбии тутуллубут уонна сирэ куһаҕан буолан сингэн түстэ, тирээбилинэн турар. Кэлэктиип эдэр, онон тутуу матырыяаалынан көмөлөстөххүтүнэ, бэйэбит күүспүтүнэн тутуохпут этэ", — диэн эттэ.

Елена Макарянская

МЫРЫЛАҔА

Тохсунньу 19 күнүгэр Чурапчы улуунун дьаһалтатын 2025 сыллааҕы үлэтин отчуота Соловьев нэһилиэгэр ытылынна.

Отчуоттуур бөлөх салайааччыта, улуус баһылыга Степан Саргыдаев ааспыт сылга улууска ытыллыбыт үлэни сырдата. Дойдуга Аҕа дойдуну көмүскээччи, өрөспүүбүлүккэ Ийэ дойдуну көмүскээччи, улууска Үйэлээх килбиэн сылларыгар ситиһилибит сороктары, былааннары бэлиэтээтэ. Улуу Кыайыы 80, Чурапчы улууһа тэриллэбитэ 95 сылынан үйэтиитигэ ытыллыбыт үлэни-хамнаһы билиһиннэрдэ. Ону сэргэ улууска тыа хаһаайыстыбатын сайдытыгар аһаҕастык хас да сыллаах «Сир Ийэ» бырагыраама салгы иккис түһүмүгэ үлэлирин туһунан эттэ.

Степан Саргыдаев, улуус баһылыга:

○○○ Соловьев нэһилиэгэ өрөспүүбүлүккэ тыа хаһаайыстыбатын үйэтитэргэ бири биллэр үлэлээх нэһиликкэ буолар. 2025 сылтан «Чурапчы» ТХПК-тэн «Эргис» кэпэрэтиип туспа араһан, ситиһиилээх түмүгү көрдөрдө. Онорон таһаарыыга, үүт соҕотуопкатыгар туруоруллубут сыллааҕы былаанын толордо. Онтон сийтэртэн, бу нэһиликкэ бийыл сүөһү эбии аһылыгын бэлэмниир киин тэриллээтэ. Онон тыа хаһаайыстыбатын үлэтигэр туттулар саҥа тизиниикэлэринэн — агродроннарынан хааччыллыаҕа. Манньык аныгы технологиялар туттуллан, дьон үлэтэ чэпчизээтэ. Мырыла тыа хаһаайыстыбатын үйэтитэргэ холобур буолан, өрөспүүбүлүккэ үрдүк көрдөрүүнү ситиһэригэр эрэнэбит.

Сүрүн дакылаат кэнниттэн олохтоохтор балыһаны өрөмүөннээһин, көрүллүбүт босхо эминэн-томунан хааччылыы, каадыр боппуруоһун туһунан ыйыттылар. Тыа хаһаайысты-

батыгар хотон тутуутугар уонна оттуур ходуһа күрүөтүн саҥардарга туох көмө бырагыраамалар баалларын туоһуластылар. Үөрэх үйэгитигэр сайыннылаабыр үлэтигэр үп көрөллөрүгэр көрдөстүлэр. Ону тэнэ оскуола төрүттэммитэ үбүлүйдээх 100 сылынан оскуолаҕа өрөмүөн үлэтэ ытылларыгар туруорустулар. Быйылгы Култуура сылынан олохтоох култуура дьизтэ өрөмүөннээригэр баҕардылар. Амыдай быһыты оҥоруу, суолу уонна Туолума үрүһү туоруур муостаны өрөмүөннээһин, уонна саҥа хочуолунай тутуу сүрүн боппуруостарынан турдулар. Отчочока 55 киһи кытынна. Кинилэр ааспыт сыллааҕы үлэни 100% сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Валентина Ефремова, нэһиликкэ дьокутаата:

○○○ Биһиги нэһиликкэ 2025 сыл кэчкэ ситиһиилээрдээх буолла. Ол курдук, кыра нэһиликкэ диэтэххэ, 700 кэриҥэ туонна үүтү ытыбыт, элбэх эти туттардыбыт. Күн бүгүн Мырыла арыыта, этэ өрөспүүбүлүккэ тийэ биллэр буолла. Дьон-сэргэ истэн, билэн, ыйыталаһан хамаһатык атылаһаллар. «Эргис» кэпэрэтиип салайааччыта Виктор Петров толору хааччылылаах арыы сыабын тутан, эдэр дьон үчүгэй усуллубуйаҕа олор таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сылдьаллар. Ону таһынан кэрэ айылҕалаах, ытык сирдээх Амма киэн хочотугар элбэх баһыналаахпыт. Манна олохтоох ыччаттарбыт, баһынай хаһаайыстыбаларбыт бурдук ыһан үүннэрэн көрдүлэр. Маны сэргэ былырынын өг сайын буолан, хаһаангытааҕар да өлгөм оту ыллыбыт.

Ону таһынан биһиги курдук киинтэн тэйиччи сытар нэһиликкэ дизель кэлэн, олохтоохтор олус абыранныбыт. Онон улууспут баһылыгар Степан Анатольевичка уонна салалтаҕа махтаһабыт. Эрдэ уот бардаҕына, үлэбитигэр харгыстары, күчүмэҕэйдэри көрсөр этибит, сибээспит да толору сүтэрэ.

Билигин биһиги нэһиликкэ сытыы боппуруоһунан хочуолунай тутуута буолар. Хочуолунайбыт нэһиликкэ 70% хааччылан турар. Бу баҕа санаабыт олоххо кирирдэҕинэ, олохтоох онорон таһаарыыбыт көрдөрүүтэ өссө улаатыа этэ. Ону тэнэ ыччат олохсуйууга, үлэли кэлиитэ элбиригэр эрэнэбит.

Марфа Петрова.

ЧАКЫРГА

Тохсунньу 20 күнүгэр улуус дьаһалтатын ааспыт сыллаах үлэтин баһылык Степан Саргыдаев салайааччылаах дэлгээссийэ собуруу нэһиликкэ-тэргэ — Чакырга, Хайахсыкка уонна Хадаарга сылдьан иһитиннэрдэ.

Чакырга 50-тан тахса киһи сырытта. Сытыы боппуруоһунан, өрүү буоларын курдук, саҥа оскуола тутууга буолар. Тыл этээччилэр бука бары оскуо-

ла тутууларын эрэнэ кэтэһэллэрин эттилэр. Манна Степан Анатольевич бырайыак үлэтэ бытааран, харгыстары үөскөтүтүп ситиһии быһааран биэрдэ.

Нэһиликкэ олохтооҕо Сардаана Макарова: "Биһиги ыал 4 оҕолоохпут. Улахаммыт саҥа оскуола диэни билбэккэ бүтэрдэ, кырабыт бийыл күһүн маннайгы кылааска барар. Оҕолорбут бу аныгы үйэҕэ хас да сиринэн көһө сылдьан үөрэнэллэрин, усуллубуйа суоҕун көрөн, биһиги, төрөппүттэр, хараастабыт, саҥа оскуола тутууларын өссө төгүл туруорсабыт", — диэн эттэ.

Эмп-томп, стоматология, бизнсийэҕэ тахсыы, үүт харчытын, хотон тутууну, суол оҥорууну, нэһиликкэ көрдөрүүтүн, комплекснай күрэхтэһии, саҥа сокуон, маршрутнай автобуһу кэтэһэр тохтобул, Чурапчы киинигэр туалет туһунан ыйытылар кириэн эппиэттэннилэр.

Үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

ХАДААРГА

Хадаарга 50-тан тахса киһи сылдьан, үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар. Оскуола дириэктэрэ Петр Тарасов оскуола агро хайысхатынан күн бүгүн 18 төбөнү кыстатан туруоралларын, онорон таһаарыыга тахсыахтарын баҕаралларын, онуоха база эппиэттээбэтин этэн туран, өйүүллэригэр көрдөстө.

Нэһиликкэ баһылыга Афанасий Степанов: "Бийыл үс улахан бырайыакпытын кыайан турабыт. Онуоха утары үбү угууга бийылгы буддьуөппүт кырыымчыгынан, ыарахаттары көрсүөх курдукпут, онон дьаһалта уонна дьокутааттарбыт өттүттэн өйөбүлү күүтэбит", — диэн эттэ.

Маны сэргэ олохтоохтор үүт харчыта тоҕо хойутуруун, хайыһары комплекснай күрэхтэһииттэн тоҕо туораппыттарын, лор быраас, судмедэксперт, саҥа сокуон уонна Чурапчы киинигэр туалет туһунан ыйыттылар.

ХАЙАХСЫККА

Хайахсыкка отчуоту 70-тан тахса киһи иһиттэ. Былырынын сайын өрөспүүбүлүккэ тээби суолталаах, оҥоруула сылдьар Абалаах суола алдынан, бу

энгээрдэргэ улахан кыһалҕаны үөскөтүтэ. Онон бийыл ити хартыына хатыламматыгар баҕараллар, өрөмүөн үлэтэ түргэнник бүтэ охсорун туруорсаллар.

Анатолий Филиппов: "Атын нэһиликтэргэ «Хаарбах туруктаах дьизттэн көһөрүү» бырагырааматынан саҥа уолсай дьизэлэр бөҕө үлэҕэ кириэллэр. Биһиги дэриэбинэбитигэр уолсай дьизэлэригэр эргэрэн бүтүлэр, хаарбах туруктаахтар. Саҥа дьизэлэр тутуулар кэмнэрэ буолла, биһиги ону күүтэбит", — диэн эттэ. Улуус баһылыгын туууга солбуйааччыта Афанасий Дьячковский эппитинэн, бу нэһиликкэ 6 дьиз хаарбах туруктаагынан билиниллэн турар, үлэ ытыллар.

Тыа хаһаайыстыбатыгар туох көмөлөр баалларын, такси сыанатын, бэйдиэ сылдьар ыттар, Чурапчы киинигэр туалет, уотунан уонна сибээһинэн хааччыыы туһунан ыйыттылар.

Үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Елена Макарянская.

БАХСЫГА

Тохсунньу 21 күнүгэр Чурапчы улуунун дьаһалтатын 2025 сыллааҕы үлэтин отчуоттуур бөлөх Бахсы, Алаҕар, Мугудай нэһиликтэригэр сырытта.

Бахсыга мунһааҕы баһылык Иннокентий Барашков илээн-саҕалаан ытыта, отчуоттуур бөлөҕү билиһиннэрдэ. Улуус баһылыга Степан Саргыдаев сүрүн дакылааты онордо. Бахсыга бийыл 2026 сылы Суол сылынан биллэрбиттэр, саамай туруорсар боппуруостара Бахсы — Чыалпара суолун оҥорууга.

Дакылаат кэннэ чулуу үлэлээх тумус туттар дьонно наҕараадалары туттардылар.

Боппуруостарга, бастатан туран, доруобуйа харыстабылыгар сыһааннаах ыйытылар киридилэр. Холобур, "киин балыһаҕа исписэлиитэр бары хайысхаҕа бааллар дуо? Санаторийга баран эмтэни ханнык араҕа көрүллэрий уонна онно туох докумуон ирдэнэрий? Мугудайга гериадрической, Одьулунна паллиативнай балыһалар үлэлиллэр дуо?" — диэн. Улуус кылаабынай быраһаа Ни-

НЭҢИЛИЭКТЭРГЭ ЫҢТЫЛЛАР

колай Сивцев: "Билигнн кэмнэ лор быраас тийбэт, сорох быраастар оҕо көрөн уопускаҕа олороллор. УЗИ, эндоскопист курдук исписэлиистэри хабаан туран, барыта бааллар. Быраастарга 96 % толорубут, орто, кыра медперсонал толору. Билигннн кэмнэ Мырылаҕа, Улахан Күөлгэ, Мугудайга бизлэсэр тийбэт. Быйыл цифровой флюорограф уонна цифровой маммограф кэлиэ. Ыксаллаах түгэннэ улахан дьонно уонна оҕолорго дьуһурунай (неотложная) кабинеттар бааллар. МРТ, сүрэххэ УЗИ барыта үлэтир, тымыр кыараабытын, дорубуйаҕа куттал суоһаабытын барытын эрдэттэн билэн, наада буоллаҕына, эпэрээссийэҕэ эҥин ыгытабыт, онон эрдэттэн көрдөрүөргүтүгүр кыах баар.

Мугудайга гериатрической балыһа үлэтир (быраас М.П.Толстоухова), Одьулууннааҕы паллиативнай балыһа куйкаларын Мэнэ Хангаласка көһөрдүлэр. Ол эрэри бу балыһа букатын сабыллар диэн буолбатах, киин балыһа терапевтической куйкаларыгар эбии буолуо. Онон мантан иннэ паллиативнай статустаах дьон Мэнэ Хангаласка Майаҕа бараллар. Быйыл өрөспүүбүлүкэҕэ эмп өттүгэр субсидияны улаатыннардылар. Босхо ырысыаптаах дьон эмтэрэ "Сахарфармация" аптекагыгар кэлэлэр",—диэтэ. Социальной пуонда исписэлиинэ Семен Куличкин: Санаторнай-курортнай эмтэниигэ инбэлииттэр уонна анал байыаннай дьайы кыттыылаахтара барыахтарын сөбүн эттэ. Былырын анал байыаннай дьайы кыттыылаахтара айаннарын төлөбүрүн бэйэлэрэ төлөөн бараллар, кэллэхтэринэ, ону толуйуу үбэ түһэр эбит буоллаҕына, быйыл босхо буолбут. Оттон социальной харалта управлениетын салайааччыта Лидия Тосүкаева этэринэн, кинилэр хайысхаларынан манньк эмтэни үлэ, тыыл бэтэрээнэригэр, анал байыаннай дьайы кыттыылаахтарыгар уонна кинилэр дьиз кэргэттэригэр өрөспүүбүлүкэ иһигэр баар профилакторийдарга итиэннэ Москваҕа "Бэс чагда" санаторийга көрүллэр.

Мань таһынан нэһилиэнньэ Дьокуускайга, Чурапчыга диэри такси сыаната наһаа ыараханын тоһоҕолоотулар. Онуоха улуус баһылыга Степан Саргыдаев Чурапчыга диэри сүүрэр массына суоппардарын кытары олохтоох дьаһалта үлэлэһэн, кэпсэтиһэн көрүүн сөбүн сүбэлээтэ. Кини: Бары билэргит курдук, быйыл суолга күүһү өлүүлээх улахан саахаллар тахсыбыттар. Хомойуох иһин, Чурапчы-Дьокуускай-Чурапчы хайысхатынан билигин сүүрэ сылдьар таксистартан уон тарбах иһинэн эрэ баттанара чахчы лицензиялаах. Онон пассажирдар айаннылларыгар эмиэ такси сулууспатын үчүгэйдик көрөллөрө, талаллара, суоппардартан сизэри таһынан түргэнник сылдьыбаттарын, сэрэхтээх буолалларын ирдииллэрэ тоһоостоох",—диэтэ.

Үөһэ этиллибитин курдук, бахсылар быйыл Бахсы Чыаппарга икки ардыларынааҕы суолу онорууга көмө туруорсалларын биллэрдилэр. Онуоха Степан Анатольевич: "Суол онгоһуугугар быйыл эмиэ куһаҕан сирдэрин өрөмүөннүүргэ былаан быйытынан көмө баар буолуо. Ол эрэри улахан харчыны ыларга билигин олус уустугун өйдүүхүтүн наада",—диэн тоһоҕолоото. Бахсы бааһынай хаһайыстыбалара: "Үүт сыаната үрдүүрүн кэтэһэбит. Быйыл үүт харчыта хойутаан наһаа атахтаата, бу чааһыгар үлэ тулсара буоллар. Үүт көмөтүгэр улахан махталбытын тиэрдэбит!",—диэн санааларын үллэһиннилэр. Ону таһынан ыһынан дьарыктанар хаһайыстыбалар мультчер ылбыттарын бааһынаҕа үлэтир фрезаҕа атастаһыахтарын баҕаралларын эттилэр.

Быйыл Бахсыга былааннаммыт арыы сыаҕа үлэҕэ киириэхтээх. Улуус баһылыга "ону тиһэбэр тиэрдэһит" диэбитин олохтоохтор ытыс тыаһынан көрүстүлэр. Эссө биер дьон болдомтотун тарпыт боппуруоһунан улуус киинигэр Чурапчыга массына күүтэр тоһоостоох сир суоҕа буолла. "Туалеттаах, киоскалаах, киһи олороругар табыгастаах сирдээх, малуураар анал миэстэлээх эбийиэк тоҕо суоҕу? Биһиги, холобур, наадабытын ситэн баран массынабыт барар чааһын күүтэн, 5 этэстээххэ баар маҕаһынарга, кафеҕа, "Маарыкчаан" маҕаһыныгар кэтэһэрибит олус эрэйдээх",—диэн бэлиэтээтилэр. Кырдык, улууспут нэһиликтэрин олохтоохторун барыларын кэриэтэ долгутур боппуруос, диэтэхпинэ, бука сыыспатым буолуо.

Манна Степан Анатольевич билигннн кэмнэ "Маарыкчаан" ПО хонтуоратын вокзал курдук эбийиэк онороору кэпсэтии ыгыта сылдьалларын эттэ.

"Дьулуур" тэрилтэтэ аҕыһах иттигитэ суох дьиз хаалбытын тоҕо холботторботун туоһуластылар. Кыамтата тийбэт, ону таһынан субсидиятын ылбакка олорбута 8 ый буолан, балаһыанньата ыараханын бэлиэтээтилэр. "Туһунан мунһах тэриллэ" диэн эрэннэрдилэр.

Мань тэнэ нэһиликкэ үөрэхтээһин эйгэтин үлэһиттэрэ хамнас, больничнай, айан төлөбүрэ тоҕо хойутуур буолбутун, үлэ миэстэтин сарбыйы, дьону ууратын туһунан ыйыталастылар. "Хамнас боппуруоһугар служебнай бэрэбиэркэ онгоһуллуо, онтон таах үлүбээйи үлэттэн ууратын, штаты сарбыйы буолбат, нуорманы таһынан баар штаттары бэрээдэктээһин буолуоҕа" диэн улуус баһылыга тоһоҕолоото. Мань таһынан анал байыаннай дьайы кыттыылаахтарын дьиз кэргэттэригэр көмөҕө, экологияҕа, оскуолаҕа эбии үөрэхтээһин чааһа аччааһыныгар, үүт харчыта үрдээһинигэр сыһыаннаах ыйытылар киирдилэр. Этиилэргэ профориентация үлэтин оҕо олох кыра эрдэҕиттэн ыгытааха наада, уһуйаанга кини тутунан оонньуурун, туохха дьобурдааһын өйдөөн көрүүххэ наада;

Чурапчыга Энергосбыт дьэтигэр 10 киһи киирдэһинэ туолан хаалар, саастаах дьон киирэн уочараттыылларыгар табыҕа суох онон үчүгэй олорор сирдээх, кизгэ эбитэ буоллар; Военкомат Чурапчыга баара буоллар; үүт харчыта үрдүүрэ буоллар; Бахсы-Чыаппарга суолугар таас кутуутугар улуустан көмө көрүлэригэр эрэнэбит диэн олохтоохтор баҕа санааларын эттилэр.

Мунһаахха олохтоох нэһилиэнньэттэн 60-ча киһи кытынна, бука бары 100 % улуус дьаһалтатын ыгытар үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

АЛАҔАРГА

Алаҕар нэһилиэгэр улуус баһылыгынын отчуотун мунһааһын нэһилиэк баһылыга Иван Оконешников ыгытта. Нэһилиэнньэ көхтөөхтүк кэлэн кытынна, сургуунан да, эт тылларынан да тыа хаһайыстыбатыгар, коммуналнай чэлчэтиигэ, хаарбах дьэиттэн көһөрүү бырагырааматыгар, бэтэринээрийэҕэ, култуураҕа сыһыаннаах үгүс ыйытыны биэрдилэр.

Сүрүн дакылааты улуус баһылыга Степан Саргыдаев онордо, ол кэннэ чулуу үлэлээх дьон наҕараадаланылар.

Биллэн турар, тыа хаһайыстыбатынан дьарыктанан олорор улуус буоларбыт быһытынан, хас нэһилиэк аайы сыллата бу эйгэҕэ саамай элбэх боппуруос турар. Быйыл да, үгэс быһытынан, улуус баһылыгынын тыа хаһайыстыбатын боппуруостарыгар солбуйааччыта, тыа хаһайыстыбатын управлениетын салайааччыта Анжелика Неустроева нэһилиэк аайы хас биердэ ыйытыга чопчу хоруйдары биэрдэ. Бу сылга улууспутугар сүөһү төбөтүгэр бэриллэр харчы тохтоон, үүтү элбэтиигэ, үүтүнэн харчы киллэриигэ күүстээх үлэ ыгытылларын истэн, дьон ону туоһуласта.

Билигин чааһынай дьон үүт туттарарыгар бэйэ дьарыктаах быһытынан туттараллар эбэтэр бааһынай хаһайыстыбаны кытары дуогабардаһан, кини аннынан туттараллар. Урукку өттүгэр бааһынай кытта дуогабардаахтар сүөһүлэрэ барыта биер хотонно турара ирдэнэр эбит буоллаҕына, билигин оннук ирдэбил суох буолбут. Ол эбэтэр чааһынайдар бэйэлэрин хотонноругар туруоран да көрөн-истэн, ыан үүттэрин бааһынай аатынан туттарыахтарын сөп. Манна Степан Анатольевич даһаны, Анжелика Петровна даһаны мырылалар улахан кэпэрэтииптэригэр холбоһон, сыл түмүгэр үүтүнэн харчылаһан үчүгэй көрдөрүүлэммитэрин холобурдаатылар уонна чыаппараларга эмиэ оннук кыагы биэрэн, Гаврил Попов хаһайыстыбатынан туһунан баралларыгар улуус утары барар диэн бэлиэтээтилэр.

Эһиил РСФСР үтүөлээх артыһа Анастасия Лыткина төрөөбүтэ 100 сыла буолаары турарынан, онно туох үлэ ыгытылларын, былааннары улуустаагы култуура управлениетын салайааччытынан Петр Гуляевтан ыйыттылар. Петр Егоро-

вич билигин номнуо култуура министиэристибэтин, бырабыталыстыба таһымыгар кэпсэтиилэр бара туралларынан, Алаҕарга мэнэ бэлиэ туруоран, биер улууссаҕа кини аата интэриилэригэр, урукку кэмнэ уһулан хаалбыт архыпка харалла сытар Анастасия Лыткина толоруутугар ырыалары оцифровкалатарга у.д.а. торумнар баалларын эттэ, анал хамыһыһа тэриллэн үлэлиэҕэ диэн чопчулаата.

Алаҕардар арҕаа өтөхтөргө киин иттиги киирэн туруорсубуттара син балайда буолла. Иттиги суоһунан, үгүс ыал көһөрүн, уһун тыйыс кыһынга дьон эрэи көрөрүн тоһоҕолоон туран, хочуолунай кыайтарбат буоллаҕына, субсидиялаах газгольдер сатаан киириэ дуо эҥин диэн араас өттүттэн ыйыттылар, көмө көрдөстүлэр. Билигннн кэмнэ улахан суумалаах сорох оборудованиета кэлэн сытар эрэри кыайтара илик хочуолунай боппуруоһун үрдүкү да салалтаҕа, инвестор буолуон сөптөөх бөдөн тэрилтэлэргэ туруоран кэпсэтиһиилэр бараллар. "Кэнники кэмнэ бүтүн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн ОДьКХ эйгэтигэр олус улахан иэс-күүс үөскээн, үлэ атахтанна, саҕа эбийиэктэр тутуллан үлэҕэ киирэр кыахтара суох буолла. Онон оттон быыс-хайаҕас көһүннэ эрэ тутта ууран биэрэр бырайыактаах нэһиликтэрибитин, эбийиэктэригэр өрөмүөнэ буоллун, тутууга буоллун, бастакы уочарат туруорсарга үлэлэһэбит",—диэтэ улуус баһылыга Степан Саргыдаев.

Түмүккэ мунһаахха кэлбит 80-ча киһи улуус дьаһалтатын үлэтин 100 бырыһыан сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

МУГУДАЙГА

Мугудайга улуус баһылыгынын отчуоттуур мунһааһар 100-чэкэ киһи кытынна. Мунһааһы баһылык Николай Аммосов иилээн-саҕалаан ыгытта. Сүрүн дакылааты улууспут баһылыга Степан Саргыдаев онордо. Ол кэннэ өр сыллаах таһаарылаах үлэтин, өрөспүүбүлүкэ сайдыытыгар кылаатын иһин нэһилиэк баһылыга Николай Аммосов "СӨ муниципальной сулууспатын туйгуна" үрдүк аатынан наҕараадаланна.

Боппуруостарга бастакынан, биллэн турар, иттиги туһунан ыйыты киирдэ. Аркадий Пермяков: "Хас улуус, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах мунһаах ыгытыллына эрэ ыйытар, туруорсар, көрдөһөр боппуруоспут бу буолбута ыраатта. Хочуолунай төрүт кыаллыбат буолла дуу? Гаас ситимэ биһи нэһиликкэ киирэрэ былаанна баар дуу? Быыбар ыгытылларыгар саҕа уларыһылар киирдилэр дуу?", оттон Игорь Жергин: "Билигин нэһилиэк киин хочуолунайыгар үлэли сылдьар киһи быһытынан этэбин: быйыл, эһиил саҕа хочуолунай олоххо киирбэт түгэнигэр, билигннн эбийиэктит өрөмүөннэнэрэ булгуччулаах курдук, быйылгы кыһыны туораттаҕына махтал",—диэн ыйытыктарыгар ОДьКХ эйгэтин исписэлиистэрэ,

улуус баһылыга хоруйдаатылар. Кинилэр этэллэринэн, Мугудайга хочуолунай тутуугун үрдүкү дьаһалтаҕа—бырабыталыстыбаҕа, министиэристибэлэргэ да буоллун, ОДьКХ тэрилтэтин салалтатыгар да буоллун туруорсаллар, этэллэр, араас өттүттэн быһаарарга кэпсэтии ыгыталлар эрэри кэнники кэмнэ бүтүн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн ОДьКХ эйгэтигэр олус улахан иэс-күүс үөскээн, үлэ атахтанна, саҕа эбийиэктэр тутуллан үлэҕэ киирэр кыахтара суох буолла. Онон оттон быыс-хайаҕас көһүннэ эрэ, күүскэ наадыар нэһилиэктэрибитин бастакы уочарат туруорсарга үлэлэһэбит. Олунньу бүтүүтэ кэлэр бырабыталыстыба отчуотугар кэлбит туһааннаах дьонно эбийиэги көрдөрүөхпүт, официальной сурук түһэриэхпит диэн эрэннэрдилэр. Саҕа федеральной сокуонунан быыбар бэрээдэҕэ номнуо уларыһан, сокуон күүһүгэр киирбитин туһунан улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешников билиһиннэрдэ.

Мань таһынан үүт туттарытыгар, төбө харчытыгар, сүүрүк аттарга, сылгыһыттар күрэхтэригэр, Мугудайдаагы кэмбинэти чөлүгэр түһэриигэ, тиис онорторуутугар, "А" категориялаах быраабы туттарыга у.д.а. ыйытылар киирдилэр. Бэлиэтээн эттэххэ, "Чурапчы" ТХПК Мугудайдаагы ас-үөл кэмбинээтин эбийиэҕэ билигин аҕаардас ыраас уу эрэ ыларга туһанайла турар. "Бу эбийиэги чөлүгэр түһэрэн, саҕа үлэ миэстэтин таһаарарга былааннар бааллар, ТХПК салайааччытын Николай Петрову кытары кэпсэтиһиилэр бараллар",—диэтэ Степан Анатольевич. Константин Жирков быйыл Мугудай нэһилиэгэр буолар улуустаагы Олонхо ыһааһын чэрчитинэн ыгытыллыахтаах тутуу былааннарыгар (ыһаахтыыр сиргэ киирэр аарка, ураһа, Аар баҕах у.д.а.) көрүллэр үп-харчы сууматын эссө төгүл суоттанан, улаатынналларыгар этии киллэрдэ. "Мин өр кэмнэ тутуу эйгэтигэр үлэли сылдьар киһи быһытынан итинник тутуу матырыяалын ыларга быһа холоон төһө харчы барарын суоттуубун. Онон матырыяал ыгытыгар үгөрү үп барыа диэн чопчу билэбин. Оттон тутуутугар нэһилиэк дьонно-сэргэтэ түмсэн ыгыстахпытына, кыаллыа дии саныбын",—диэтэ.

Түмүк тылы этэригэр улууспут баһылыга Степан Саргыдаев Мугудай олохтооһор, тыа хаһайыстыбатын исписэлиинигэр, волонтер Ульяна Слепцоваҕа анал байыаннай дьайыыга сылдьар байыастарга көмөнү тэрийэригэр, Светлана Дюдорова-Лаврентьева дьиз кэргэни кытары биер сүбэнэн ис сүрэвиттэн үлэли-хамсы сылдьарыгар махтал тылларын анаата. Олохтоохтор улуус дьаһалтатын үлэтин-хамнаһын 100 бырыһыан сөптөөбүнэн куоластаатылар.

Бэтэрээннэр бааллара ытылына

Сэргэх дьаһал. Үгэскэ кубулуйбут аҕам саастаахтар баалларын Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата тэрийэр

Наталья СИБИРЯКОВА

Тохсунньу 20 күнүгэр "Чурапчы нэһилиэгэ" тыа сириг түөлбэтин дьаһалтатын тэрийиитинэн И.И.Кандинскай аатынан "Айыллаан" сынньалан киинигэр үгэскэ кубулуйбут Чурапчыбыт аҕам саастаахтарыгар аналлаах "Бэтэрээннэр бааллара" ытылына.

Тэрээһингэ дьон-сэргэ бука бары олус диэн сэргэлэрэ көтөүллэн, ох курдук онгостон, кустук курдук куоһанан кэлбиттэрэ көрөргө да астыга. Бизчэри "Сардана" үгкүү бөлөҕө намын-намчы вальс үгкүүтүнэн арыйдьлар.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын социальнай боппууостарга солбуйааччыта Варвара Макарова эбэрдэ тылын эттэ, "манньк элбэх киһи тозуоруһа мустубуккуттун олус диэн соһуйдум даҕаны, үөрдүм даҕаны" диэн бэлиэтээтэ. Салгы кини чулуу үлэлээхтэргэ, тумус туттар, холобур буолар актыбынай аҕам саастаахтарыгар наҕараадалары туттартаата.

Улууспут Бочуоттаах олохтооҕо, бары ытыктыыр киһибит Семен Никитин манна мустубут дьонго-сэргэҕэ төлөннөөх эвэрдэтин тиэртэ.

Салгы Чурапчы хас биирдии ТОС-тарыттан эриэккэс эйбэс, ураты талааннаах ырыанан, үгкүүнэн мусукаалынай нүөмэрдэри сэргээн көрдүбүт, кэрэ эйгэтигэр кыттыспыкка дылы сананныбыт. Онтон киэһэ маскараат күрээ, араас куонкурстар ытылынылар. Көрү

көбүлүттэн, ооньууну оройуттан тутан, үөлээннээхтэри кытары көрсөн, истинник кэпсэтэн олус диэн астынан, дуоһууан тарҕастылар.

Видеоу
бу сикээн киирэн көрүң

Улуус баһылыгын Ороһуоспатааҕы баала үөрэнээччилэри түмтэ

Елена МАКАРИНСКАЯ

Үөрүүлэх тэрээһингэ улууспут оскуолаларыттан 2025 сыл устата туйгундук үөрэммит, араас таһымнаах кэмпириэнсийэлэргэ, олимпиадаларга, спортивнай күрэхтэргэ бастаабыт, культурунай бэстибээллэргэ, уопастыбаннай, волонтерскай үлэҕэ бэйэлэрин көрдөбүт оҕолор түмүстүлэр.

Тэрээһин чэрчитинэн оҕолорго араас маастар-кылаастар, түмэр ооньуулар тэриллэн ытылынылар. «Үөрүү» оҕо сайдар киинин оҕолоро «Алиса в стране чудес» диэн бэртээхэй дьүһүйүүнү туруоран, көрөчүлэри остуоруу алыптаах эйгэтигэр киллэрэн, умнуллубат түгээннэри бэлэхтээтилэр.

Улуус баһылыга Степан Сар-

гыдаев оҕолору эвэрдэлээтэ. Кини 2025 сылга үһүлүчү ситиһилээх Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын үөрэнээччитигэр Вероника Трофимова уонна И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччитигэр Эрсан Макаровка 10 тыһ. солкуобайдаах бириэмийэни уонна «Бастынтан бастың» бэлиэни туттарда.

«Бастың үөрэнээччи» анал ааты Николай Александров, Лилия Бурцева, Зоя Дмитриева, Ньургуйаана Егорова, Кэскил Карпов, Альмира Макарова, Ариан Максимов, Айлина Сивцева, Ким Ширяев, Юстина Янцен ылылар.

«Бастың уопастыбанньык» анал аат Комила Аржакова, Снежана Барашкова, Даниил Егоровка, Александр Ксенофоновка, Дьулустан

Кузьминга, Карина Колодезникова, Анаита Максимова, Юриана Николаева, Богдан Слепцова, Айсана Куо Сивцева ингэрилиннэр.

«Бастың спортсмен» анал аат кыайыылаахтарынан Валентин Власов, Айтал Григорьев, Дарина Кривошапкина, Алексей Илларионов, Александра Рожина, Владимир Монастырев, Артемий Слепцов, Эрхан Смирников, Бэргэн Тэриутин, Айыллаана Черкашина буолулар.

Улуустаагы үөрэх салалтатын начаалынньыга Юрий Посельскай «Билиниң» (Признание) анал аат бириэмийэни 9-с кылааска сүрүн судаарыстыбаннай экссэмэнэрин үрдүк баалга суруйбут Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын үөрэнээччитигэр Вероника Трофимова уонна эбии

үөрэхтээһингэ үрдүк көрдөрүүлэрин иһин «Сатабыл» (Творчество) анал аат бириэмийэтин «Үөрүү» оҕо дьобурун сайыннарар киин В.С.Яковлев-Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын филиалын үөрэнээччитигэр Күннэй Коркина-җа туттарда.

Видеоу
бу сикээн киирэн көрүң

Тускар туһан

В Якутии запись к врачу доступна через МАХ

В Якутии запись к врачу теперь доступна и через мессенджер МАХ, сообщает пресс-служба Министерства здравоохранения республики.

Чтобы запустить бота, нужно авторизоваться в мессенджере, открыть бота по ссылке: https://max.ru/zapismzsakha_bot. Затем выполнить несколько простых действий:

- Ввести СНИЛС и дату рождения;
- Выбрать специальность → врача → дату → время;
- Получить подтверждение.

Здесь же можно записать на прием родственника, отменить запись, посмотреть свои записи. Мессенджер МАХ упрощает весь процесс записи к врачу и сокращает звонки в регистратуру больницы и поликлиник региона.

Развитие системы электронной записи, онлайн-сервисов в здравоохранении Якутии реализуется во исполнение целей и задач национального проекта «Продолжительная и активная жизнь», инициированного Президентом России Владимиром Путиным. Эта работа проводится также в

рамках Стратегии в области цифровой трансформации отраслей экономики, социальной сферы и государственного управления, утверждённой Главой Якутии Айсеном Николаевым.

Напомним, Глава Якутии Айсен Николаев ведёт свой канал на цифровой платформе МАХ. Официальная страница руководителя региона доступна по ссылке: https://max.ru/aisen_nikolaev.

Также свой официальный канал имеет Правительство Республики Саха (Якутия), который открыт по ссылке: <https://max.ru/sakhagov>.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Сынньаланна

Саха остуоруйатыгар кирибит көтөр							
	Кутталлаах гаас	Сыһа диэ Балык	Айар идэлэртэн биридэрэ		... сири билбэт буола үөрдө		
...та суох киһи							
					Хаҥаластар историяба кирибит баһылыктара		
Тупсан, сайдан ис					Кэли ... собох		
Былыргы уста кээмэйэ							Ыстаал бастыг суорда (эрг.)
Киинэ					Киһи тилэбин унуоҕа		
Аһыныгас	Кэми, түгэни үйэтитэр	Бэрт да бэрт					
					... итэбэйлибит		
		Тириигэ тахсар	... Түмэн да, ... Дархан да – былаас, салалта			Сүлүһүн	
Көмүс тарбахтаах			Амма өрүскэ турар нэһилиэк	Бурятия өрүһэ			
Сыйыа үрдүүр сыыр, хайа							
	... хара	...сал			Үөрэби бүтэрбит киһи үлэбэ ...		Хайах – үрүг ...
Кытааннах буордаах дэхси хонуу							Алма... куорат
	... киһиттэн хара тыа маһа ытыыр						

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 1 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** өл, моҕотой, өһүө, өһүл, мөтөбөр, өмүрэх, Гулун, өтөр, оруол, түнгүр, уга, бүт, усках, үрүйэ, орох, түү, нүөл, Хатас. **Сытыары:** чөҥөчөх, Өтөрү, Төлөрүйүү, үмүрүйэн, өрөөр, тэс, бүө, өтөх, орто, оргуһоох, оҕо, хайысха, уллук, Ойуку, гала, уун.

Хас сим-каарта эһиги ааккытыгар регистрациялана сылдьарын билэҕит дуо?

Маньаха эһиги ааккытыгар хас сим-каарта сурулла сылдьарын Госуслуга порталын нөҥүө судургутук билиэххэ сөп.

Онно «Сим-карты» диэн салааны булан киридэххэ, эһиги пааспаргытынан ылыллыбыт сим-каарта нүөмэрдэрин испииһэгэ барыта тахсан кэлэр. Маньаха, биир киһиэхэ бэриллэр лимииит – 20 сим-каартаҕа диэри сокуонунан көңүллэнэр. Испииһэккэ билбэт нүөмэрдэргит баар буоллахтарына, тута Госуслуга нөҥүө эбэтэр сибээс салоннарыгар тийэн akkaастааххытын сөп.

Бэйэҕит сүрүн тутта сылдьар нүөмэргит испииһэккэ кестүбэт буоллабына, эргэ пааспаргытынан регистрацияланан ылбыт буолуоххутун сөп. Оччоҕо операторга дааннайдаргытын санардан биэрэригэр көрдөһүн.

Итини тэнэ маннык ньыманан эмиэ бэрэбиэркэлиэххитин сөп: оператор сулуспатыгар эрийэн, эбэтэр туһааннаах офиска пааспардаах тийэн ыйыталастааххытына, эһиги ааккытыгар суруллубут нүөмэрдэр толору испииһэктэрин биэриэхтэрэ.

өйдөөн! Эһиги докумуонгутунан ылыллыбыт сим-каарталары барытын бэрэбиэркэлээн (ол иһигэр туһаныллан бүппүт, туһаныллыбатах) – соробор биир пааспарынан оҕолоргутугар, төрөйпүттэргитигэр, аймахтаргытыгар эбэтэр «хаһан эмэ туттуом» диэн ааттаан, элбэх сим-каартаны ылан, регистрациялаан сылдьар буолуоххутун сөп. Бэрэбиэркэлээһингэ кылгас бириэмэ барыа, ол оннугар сим-каартаҕыт блокировкаланан хаалбатыттан көмөлөһүөҕэ, ону тэнэ түөкүннэр көңүлэ суох нүөмэрдэргитин туһаналларыттан көмүскүөҕэ.

Итини тэнэ эһиги ааккытыгар сана сим-каартаны регистрациялаабатгына, Госуслуга нөҥүө «самозапрет» туруорунооххутун сөп.

ОНУ ХАЙДАХ ТУРУОРУОХХА СӨБҮЙ?

Госуслугаҕа кириэн, «Профиль» диэн салааны булан, салгыы «Сим-карты» диэнгэ кириин. Онно «Установить запрет» диэни баттааххытына, «Запрет на оформление договоров связи» диэн сурук тахсыаҕа, ону баттаан запрос ытаабыт. Оччотугар биир күн иһинэн хааччах күүһүгэр кириэн, холбонор. Итини таһынан Элбэх өгөнү оҕорор киингэ пааспаргытын, СНИЛС-кытын илдэ тийэн, холботторуоххутун сөп.

«Объясняем.РФ» телеграм ханаалыттан бэлэмнээтэ Анна Захарова.

Эбэрдэлиибит

Сыланг Улахан Күөл интэринээт-оскуолатын дириэктэрин, бары учууталлары, ийтээчилэри, техулэһиттэри, үөрэнээччилэри Саҥа үүммүт 2026 сылынан эбэрдэлиибит! Баҕарабын чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үлэбитигэр, үөрэххитигэр ситиһиини, олоххутугар дьолу-соргуну! Үүммүт сыл эһиэхэ элбэх үөрүүнү-көтүүнү, ситиһиини аҕаллын!

Эһиги үөрэнээччигит Дима Попов эбэтэ - Мырылаттан сэрий сылларын оҕото Нина Николаевна.

Чурапчы оройуонун Чакырыттан төрүтээх, Дьокуускайга олорор бииргэ үөрэммит дьүүгэбин **Венера Егоровна Илларионованы** ытык сааскынан - 80 сааскын томточчу туолбуккунан, Саҥа дьылынан, эйигин истинник эбэрдэлиибит!

Эйиэхэ баҕарабын чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, кырдыарга бэринимэ, ыарыыга ыларыма! Оҕолорун, сиэннэрин тапталларыгар уйдаран, кинилэр ситиһиилэринэн сэтиилэнэн, олонхоҕо кэпсэнэрин курдук, уһундук, дьоллоохтук олор!

Эбэрдэни кытта Мырылаттан Нина Николаевна.

КУТУРБАН

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, Хоту көһөрүллүү кыттыылааҕа, үлэ бэтэрээнэ, РФ олобу-дьаһаҕы хааччыыты туйгуна - күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит

ШЕЛОМОВ Иван Семенович

бу дьыл, тохсунньу 17 күнүгэр олохтон туораабытын билэр дьонугар, үлээн-нээхтэригэр, бииргэ үлэлээбит дьонугар диригинник курутуян туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Хоту көһөрүллүү кыттыылааҕа, үлэ бэтэрээнэ, олох-дьаһах хаһаайыстыбатын туйгуна

ШЕЛОМОВ Иван Семенович

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, "Амтан" куруһуок салайааччытыгар Елена Гаврильевна Шеломоваҕа, оҕолоругар уонна сиэннэригэр диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

"Арчы", "Утум" дьыэлэр куруһуоктары кыттылаахтара, "Айыллаан" култуура киинин үлэһиттэрэ.

Күндү бырааппыт, убайбыт

ПЕСТЕРЕВ Николай Алексеевич

олохтон туораабытынан, ийэтигэр Светлана Егоровнаҕа, аҕатыгар Алексей Николаевичка, кэргэнигэр Любовь Поликарповнаҕа, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, күтүөттэригэр, чугас дьонугар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Абаҕабыт Г.Н.Пестерев, балтыгыт, эдьийигит О.Н. Агаблева, Агаблевтар, Поисевтар, Лопатиннар, Кардашевскайдар.

Тапталлаах уола

ПЕСТЕРЕВ Николай Алексеевич

олохтон туораабытынан, ийэтигэр, ытыктыыр кэллиэгэбитигэр - өр сылларга Диригин учаастактааҕы балыһатыгар лаборанынан үлэлээбит доруобуйа харыстабылын бэтэрэнигэр Светлана Егоровна Пестереваҕа, кэргэнигэр, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас аймахтарыгар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчытааҕы киин балыһа салалтата, профкома, Диригин балыһатын кэлэктиибэ, бэтэрээннэрэ.

Айар ыллык

(Аҕа дойду Улуу сэрийтин кыттыылааҕа, аҕам Алексей Степанович Кардашевскай - Модун Моой кэпсээнэ)

Урукку ууллан устубут улугуруу сылларын уу муһаран оройугар, ааспыт айхал-уруй аар-саарга алыстаабыт алыптаах күннэригэр, айыы-абааһы, таһара-иччи тамты, быһа умнуллубут кэмийгэр, бултуу-алтыы, биэс эр бэрдэ тимир аттарга олонор, 1983 сыллааҕы күһүн, Тэнгэли үрээтэригэр тигинэн тийэн кэлибит. Алтынны эргэтэ. Кыһынҕы кэм саҕаланан, кыраһа хаар түһэн, туох-баар барыта сырдаан, ырааһыран, кэрэтиэн кэстөр. Саҥа-хаарга биһиги эрэ матасыкыларбыт суола баар уонна чугаһынан туох да суола кестүбэт. Чугастааҕы кэмнэ киһи сылдыбыт сибикитэ биллибэт, бултуу сылдыар дьонҕо киһи аймаабатах сиригэр сылдьан мэлийдэххэ да астык буолааччы. Бу - урут колхуос кыры уаастага этэ. Ол билигин эстэн, сайынын отчуттар, кыһынын мин кэлэн бултуурум.

Уруккуттан олонор бултуур дьыэбэр кэлэн тохтоотубут. Саҥа хаарга суол үктээн, дьыэбэ киридибит. Дьыэ иһэ куруук буоларыныы, ыраас, хомуллуулаах, хоско, оронго утуйар таһас чөм хомуллубута-хомуллубутунан турар. Истиннээх номоҕон бэйэлээх кыыс хаартыската санаарбаабыты, унаарыччы көрөн олонор. "Харах - дууһа сиркилэтэ" диэччилэр. Эдэр кыысчаан ыар- ыары мунгар-соругар буулатан, тырым уоттаах харабар күөх сирэмтэн, үрүн күнтэн тапталы билбэккэ, олох олорбокко, сибэки курдук кэрэ бэйэтэ тыллыбакка, эрдэ сүтэрин таайар. курус хомолто саспыт. Хомуот тааһын анныгар эмиэ хаартыскалар бааллар. Үрдүгэр ол-бу туттар маллар сыталлар, хаҥас диэки ыскаапка иһит-хомуос толору тытыллыбакка турар. Бу - соботох кыыстаах эмээхсин олонор дьыэтэ. Кыһын кэнниттэн эмээхсин да уһаабатах сурахтааҕа. Кэлин аймахтара сайын кэлэн оттуу, бултуу, сир астыы олонор дьыэни хомуйан, өрө тардан бараллар. Биһиги кырдыа-ҕас кытыгаспыт Силип дьыэ ырааһын, бэрээдэктээгин көрөн, төрүт сөбүлээбэтин биллэрдэ: "Кэбис, доҕоттоор, бу дьыэбэ тохтоомуобун, барыта хайдах эрэ тытыллыбатах, ыраас, бэрээдэктээх баҕайы эбит. Арааһа, дьон-сэргэ билэн, сылдыбаттара, хоммотто-ро буолуо. Үрүк-түрүк эрдэхпитинэ, тыыммытын тэскилэтиэбин", - диэтэ. "Кэбис, Силип, инньэ диэмэ. Мин уруккуттан соботоҕун дьыэлэнэн олонор бултуурум, хонорум, туох да биллибэт, үчүгэй этэ". "Ээ, онтон аллараа дьыэни көрүөххэ да сөп буолаҕа дии", - диэтэ үһүс кытыгаспыт Намыынабыс.

Аллараа дьыэбит түннүгэ салаһаан бүрүөһүннээх, иһирдэ муостаны толору от тэлгэммит. отчуттар дьыэлэммитэрэ үөдэн-таһаан дойду. "Оо, бу - дьэ, бэрт. Бэйэбит курдук дьон сылдыбыттар, хоммуттар, манна тохтообун" дэстилэр. Бу кырааҕас түннүктээх, салбааһын балаһаннаах, ортотугар чаампылаах, саба баттыах айылаах харанга, самнайбыт дьыэбэ уруккутан мин кутум-сүрүм тохтообот этэ. Биирдэ эмэ сырыттаха, хоннохо, изним кэдэнниир, баттабым турар, атыгыраабыт иччи уоттаах кыһыл

Хараҥа хос

хараҕа хас хамсаһыбын көхсүбүтэн ааҕа-кэтии көрөрүн көхсүбүтэн биллэрим. Ол да буоллар, "бу баарбын" диэн кестүбэтэҕэ, куттаабатаҕа: көн-нөрү дьик-дьях буоларым.

Чэй оргуйуор дьэри, дьыэ иһин-таһын ыраастаан, өрө тардан, бэрээдэктээн оннобутун буллубут. Аһаан баран, биһиги үс буолан тыаҕа суол-иис хайа, көрө таҕыстыбыт да, улахан булт суола суох. Арай, биирдиилээн эмэ куобах суола, өр буола-буола, ыраас хаарга олук уурбута көстөн ааһар. Биһиги дьыэбитигэр төннөргө бардыбыт. Сылайан, ачыктаан баран, сылаас дьыэбэ, отууга тийиэн, бэлэм аһы аһыһыр дэлэ үчүгэй буолбатах. Силиптээх Намыынабыс иккиэ буолан дьыэни-уоту сылыта, мас масты, кизһээни күөһү буһара хаалбыттар сүргэбитин көтөҕөр, кудуххайдык хаамабыт.

Дьыэбит көһүннэ. Арай, ыраахтан көрбүппүт - куттанан тохтообот дьыэбит оһоҕун үөлэһэ буруо-луур. "Ноо, хайдах баҕайыны, бэтэрээ дьыэбит оһоҕо алдыаммыт буоллаҕа дуу?" - дэстибит. Кэлбиппит - дьыэ аана аһаҕас, иһирдэ буруо-тараа бөҕө. Дьоммут харахтарын уута сарт түспүт, сирэйдэрэ-харахтара холлубут. Кэпсэтэн көрдүбүт да, саҥа суох буолла. Дьыэ иһэ-таһа, мал-сал иһирдэ-таһырдыа ыһыллыбыт, бастаан кэлбит ыраас, бэрээдэктээх дьыэбит буолбатах - үөдэн-таһаан дойду хайыы-үйэ буолбут. "Хайа, доҕоттор, туох буоллугут, анараа дьыэтэн тоҕо кэлигин?" - диэн туоһулаабыт. Онуоха Силип чочумча тохтуу түһэн баран: "Аанньаран кэлиэхпит дуо, сэриилэһэн, кыайтаран кэлибит", - диэтэ үһү! Биһиги ах бардыбыт. Саҥабытыттан-ингэбититтэн бары да мэлийдибит, ону-маны туппахтыы, онтон-мантан ингэ сылдыар дьон буолан хааллыбыт. Ол курдук, бу аҕыйах тыл уонна Силиптээх кэстөр дьүһүннэрэ-куттара ыстаммыта, куттамытара биһиэхэ кытта тийидэ. Бары иннибитин-кэннибитин кэтэнэ, тыас иһилли сылдыабыт.

Кэлин оһохпут сылыһан буруолаабат буолла, күөс-ас да буһан, аһыыр буоллубут. Сиргэ-уокка өр буола, бултуу-алтыы кэлбит дьон сирэ быһыытынан уоту-күөһү аһатарга, сылаа таһаарарга анаан, арыгылаах сылдыааччыбыт. Уоппугун кырдыаҕаспыт Силип сөһүргэстэн олонор ал-ҕаата, аһатта. Дьыэ-уот сылыһан, оһоно эбии, аһаан, саҥа-ингэ кэм таһсан, туох буолбутун туоһуластыбыт.

Эһиги бараргытын кытта, таһсан, дьыэ таһыгар хонук маспытын эрбээн-хайытан кыстаабыппыт, оһоҕо оттон, күөспүтүн буһара ууран баран, үлэбит-хамнаспыт бүппүт дьон быһыытынан, остуол икки өттүгэр олонор, табахтыы-табахтыы, ону-маны кэпсэтэ олодохпутуна, хаҥас диэки, манҕнай, тыас тыаһаабыта. Онно көрбүппүт - арай, мас кырайан иһэр эбит. Кэлэн остуолбут ортотугар түстэ уонна төкүнүйэн, сиргэ орон аннын диэки бара турда. Биһиги бокуойа суох таһырдыа куоттубут, таһырдыа сылдымахтаан баран, хайыахпыты, "үүрүлүннүбүт, өтөхтөөх сөбүлээбэтэ" диэн иккиэн сизеттиһэ сылдьан, сээкэй малбытын бу дьыэбэ таһан, уот оттон дьаабыла-

на сырыттаһытына, эһиги кэлбикиит.

- Оттон малгытын хомуна сырыттаһытына, дьээбэлээбэтэ дуо?

- Суох, арааһа, кыайдым диэтэ быһыылаах, кыһаммата.

Баҕар, үөһэ өһүө быһыыгар маһы кыбыта аспытара түспүтэ буолаарай?

-Ээ, кэбис доҕоттор, инньэ диэмэн, хаҥас диэки туох эрэ тыаһаабытыгар тэнгэ көрө түспүппүт - утары бырабыллыбыт мас көтөн иһэрэ. Ол кэлэн, остуолбут ортотугар түһэн баран, сиргэ төкүнүйэн түһэрин иккиэн көрө олорбуппут, сирэй-сирэйбитин көрсөн баран, таһырдыаны булбуппут.

- Биһигини тоҕо күүппэккэ кестүгүт, бачча элбэх дьону тугу гыныай, олоруо этибит буоллаҕа, -- эдэр кытыгаспыт тыл быһыынына.

-Өсөһөн туһа суох буолуо ээ. Хаалбыппыт буоллар, кырдык, сэриилэһэр буоллахпыт дии уонна ол кестүбэт биһигин кыайыт баара эмиэ биллибэт, биир бэйэм үүрүллэн баран, салгыы күүһүнэн хаалар баҕа да, кыах да суох, -- диэтэ Намыынабыс.

-Кэбис, улаханнык сангарыман, улуу ытык чуумпуу үрэх баһын аймаман, бу дойдугарга эппит тылын этин буолан иһиллэр, сангарабыт саҥан сата буолан сатарыыр сирдэригэр. Онто да суох хара бастакыттан санаабыт табыллыбакка, үрүк-түрүк эрдэхпитинэ, тыыммытын тэскилэтиэбин; дьыэ улаханнык сангар төтөрү-таары көһөн, истиэ суохтаахтар иһиттилэр, көрүө суохтаахтар: көрдүлэр. Ол иһин сөбүлээбэккэ, бэйэлэрин биллэрэн эрдэхтэрэ. Үрэх баһа кырдыаҕас дойдугарга оттообор намыһахтык, уутааҕар чуумпууту сылдыартан ордук үчүгэй суох. Оннобутун оһостон, утуйуобун, - диэтим.

Итини мин булчут буолан, элбэхтэ соботоҕун сылдьан, сыһан-табан, эппинэн-хааммынан эрдэһэн билбит буолан этэрин дьонум утарсыбатылар. Силиптээх Намыынабыс хараһардар эрэ, таһырдыа наадаларыгар соботоҕун тахсыбаттар - түүй дьону кытта бииргэ таһа сатыллар, утуйалларыгар-икки уолу икки өттүлэригэр сытыаран, бэйэлэрэ ортолоругар утуя сырыттылар. Тыаҕа бултуу сылдыар дьонго түүлү-бити сэһээри, хардары-таары ыйыталаһы буолааччы. Силиптээх төһө да куттана сырытталлар, "түүнүн бэрт үчүгэйдик утуяабыт, туох да түүл-бит биллибэт" дэһэллэр. Нэдиэлэ курдук олонор, бэркэ табыллан бултан, кэлин үөрөкөтө тарҕаһар куммүт кэлбитэ. Силип уотун аһаппыта, уһун иһигэр ботуруура уонна уотугар бокулуоннуур курдуга. Арыы-сыа, арыгы булчуһан, уоппут күлэ-үөрэ, күлүбүрүү умайара. Истиннээх кыысчаан хаартыската хомойбутуу, сайыспыты, унаарыччы көрөн хаалбыта. Ким билиэй, биһиги кытыгастарбыт Силиптээх Намыынабыс улаханнык сангарыт сэттэригэр, куттамыттарыгар, кыысчаан кытыгастааҕа буолуо дуо? Эбэтэр алларааны дьыэ хаһаайына дьон сылдыарын төрүкү сөбүлээбэт, түгкэтэх, көгөс күтүр иччи эбитэ дуу?... Туох билиэй, кинилэри - айылҕа дьикти кистэлэнгин?...

(Николай Саргыдаев - Саргыдай "Таһа ыйааҕа" 2006с. кинигэтигэр ылылынна).

Бэлэһиэтэ Анна Захарова.

"САНА ОЛОХ" хаһыат

Кылаабынай эрдэктэр

ГОРХОВА Людмила Владимировна

Тэрийээччилэр: СӨ Бырабытыалыктык баҕа Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Сударьстыбаннай автономнай тэрилтэ.

Таһаараччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ

Таһаараччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhapress@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ - ПИ №ТУ14-00559.

Эрдэктэрийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., П.И.Пинягина, 26 а. Тел/факс: (411-2) 34-39-17 эрдэктэр - 41-332, отдел - 41-265. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, telegram: @sanaoloh

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициялар маддун сөп түбөһөр буолуола. Сурука ыйылылар чакчылар кырдыктык харахтарга элтиһиһиһи аһтар тус байытэ сүгэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ саһаас № 2 (12032). Кээмэйэ 2 б.л. Аһааһа 770. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэбэ биирдэ: бээтинсэбэ таһар.

Хаһыат 22.01.2026 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 23.01.2026 с. таһыста. "Сахабэчээт" Сударьстыбаннай автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдэктэрийэтигэр бэчээттэннэ.

